

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעור שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מוכבדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והחוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום ראשון ז' חשוון-שבת י"ג חשוון תשפ"ז

מסכת בכורות ל"ז-ל"ח

בס"ד שבוע פרשת לך לך

דף כ"ט ע"ב

החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים וכו', החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח וכו'.

ז"ל הטור והש"ע [יורה דעה סימן קי"ט], החשוד לאכול דברים האסורים, בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן אין לסמוך עליו בהם, ואם נתארח עמו לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהן. עכ"ל. וסיים הטור, בד"א בחשוד, אבל בסתם כל אדם הוא בחזקת כשר ויכול לאכול עמו. עכ"ל הטור. עוד כתבו הטור והש"ע [סעיף ב'], אם אינו חשוד לאכול דברים האסורים אבל הוא חשוד למכרם, מתארח אצלו ואוכל עמו, וכן אם שולח לביתו מותר, דחזקה ממה שהוא אוכל משגרו לו. עכ"ל.

ודעת רש"י והראב"י דין דכשהוא חשוד אין לסמוך עליו בהם כשהוא מוכר ואומר שכשר הוא, וכן אם נתארח אצלו לא יאכל משלו מדבר שהוא חשוד עליו, ומה שכתב הטור דבסתם כל אדם הוא בחזקת כשרות ויכול לאכול עמו, תרתי קאמר, הוא בחזקת כשרות לענין מכירה שמותר לקנות ממנו וגם יכול לאכול עמו, והרמ"א שכתב, וי"א אפילו ממי שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור, מיהו אם נתארח אצלו אוכל עמו. עכ"ל. וזו דעת הרמב"ם, ומבואר מזה דדיעה ראשונה שהבאנו לעיל היא דעת רש"י והראב"י דין הנ"ל דמותר לקנות מסתם בני אדם.

והקשו על הרמב"ם מסוגיין ששנינו החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים ולא עורות וכו' החשוד על השביעית אין לוקחין הימנו פשתן וכו' החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו

אפילו מים ומלח וכו', מבואר להדיא דמאינו חשוד מותר ליקח ולא בעינן שיהיה ידוע למוחזק בכשרות, דאי ס"ד דבעינן מוחזק בכשרות דווקא מאי איריא חשוד אפילו אינו חשוד נמי. ויש לכאורה ליישב דהא דתנן חשוד היינו לענין הקנס, דבחשוד קנסין ליה אף במכירת בשר צבי ועורות ומים ומלח, אבל בדבר שיש לחוש בו אין לקנות גם משאינו חשוד עד שיוודע לך שהוא מוחזק בכשרות. אמנם בסמוך שנינו החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות וכו', ואיש כזה שהוא חשוד על דבר אחד ודאי רחוק מלקרותו מוחזק בכשרות ועכ"ז מותר לקנות ממנו דבר שאינו חשוד עליו, ולכאורה מדובר לענין לקנות ממנו.

וכתב ערוך השלחן לבאר הכלל בזה, דמהה שכתבנו דכשהוא חשוד על דבר אחד רחוק מלקרותו מוחזק בכשרות אינו כן, דזה שכתב הרמב"ם מוחזק בכשרות אין הכוונה שיהיה ירא אלהים מרבים או חסיד וצדיק, אלא כל שמתנהג ע"פ דת ישראל מניח טלית ותפילין ומתפלל ג' פעמים בכל יום ונוטל ידיו לאכילה ומנהיג את בני ביתו בכשרות דת תורתנו הקדושה זה נקרא מוחזק בכשרות, ויכול להיות שבאיזה פרט הוא חשוד מפני קלות הדבר בעיניו ולכל הדברים הוא מוחזק בכשרות, וראיה לדבר זה שהרי מצינו בסוגיין שהכהנים חשודים היו להטיל מום בבכור ולכן אינם נאמנים כשואמרים מום זה נפל מעצמו, והאם משום כן נאמר דכל הכהנים לא נקראו מוחזקים בכשרות, וכן הוא בכל הדברים, ולכן זה ששנינו בסוגיין החשוד על וכו' דמזה מבואר דמאינו חשוד רשאים לקנות, מיירינן באנשים שאנו מכירין אותם ליהודים מוחזקים בכשרות ורק בפרט זה הוא חשוד, אבל מאדם שאין מכירין אותו כלל אין לוקחין ממנו כדברי הרמב"ם, ולפ"ז גם בכל הדברים שצריך מוחזק בכשרות אין הכוונה לצדיק וחסיד או ירא אלקים מרבים אלא שמתנהג בדת ישראל כנ"ל, ולפי זה אין נ"מ בין הרמב"ם

כולל ומכון ראש פינה:

לרש"י והראב"ת דין לדינא אלא לאדם שאין מכירין אותו כלל, אבל כל שמכירין אותו אין ביניהם מחלוקת, דאם מתנהג בדת ישראל גם להרמב"ם מותר לקנות ממנו, ואם הוא מיקל במצוות ואיסורים פשיטא שהוא חשוד, וגם לרש"י והראב"ת דין אסור לקנות ממנו בלא עדות.

וכתב עוד ערוך השלחן, כלל גדול צריך לדעת דכל דיני חשוד בסוגיין ובפוסקים והנזכרים בתלמוד, אין הכוונה דווקא כשנתקבל עדות בבית דין שזה האיש עבר עבירה, זו דבכה"ג גם לעדות פסול, אלא אפילו חשד בעלמא שיצא עליו קול קלא דפסיק או קלא דלא פסיק מקרי חשוד, ולפ"ז אם יצא הקול ע"י שונאים לית בה ממשא ולא מקרי חשוד, דקול שע"י אויבים לא חיישינן לקלא, מיהו אם אפילו נתברר ע"י עדים בבית דין, הרי קיי"ל דעבריינן לדבר אחד לא הוה עבריינן לשאר דברים.

החשוד למכור דבר איסור במקום היתר אסור לקנות ממנו אותו דבר לעולם עד שיחזור בו ויצא מידי חשד, אבל דבר שלא נחשד עליו מותר לקנות ממנו, דהחשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל הדברים. מיהו לאותו דבר שנחשד עליו קונסין אותו שלא לקנות ממנו אפילו אם בפעם הזאת הוה ודאי היתר, ולא עוד אלא אפילו דבר היתר גמור שאין שייך בו איסור כלל, אם זה ההיתר היתה לו גרמא שע"י מכר האיסור, כמעשה המובא בסוגיין שקצב אחד היה חשוד למכור חלב ואומר שהוא שומן, וקנס רבא לאותו קצב שהיה חשוד על כך שאסור לקנות ממנו אפילו אגוזים, כי הוא יכול להמשיך התינוקות אליו ע"י אגוזים שחילק להם, ויכול למשוך בני הקצבים ע"י האגוזים, והיו גונבים מאבותיהם חלב ומביאים לו הוא מוכרם במקום שומן. וכן כל כיוצא בזה כשבית דין מבינים שע"י היתר זה יכול להיות לו סיוע למכירת האיסור קונסין אותו שלא ימכור גם היתר זה, אבל לדבר אחר לא קנסין ליה.

דף ל' ע"א

החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות, החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית וכו'.

ומפרש בגמרא משום דשביעית ומעשר יש בכל אחד מהם חומר מה שאין בחבירו, דשביעית אין לה פדיון ומעשר שני יש לו פדיון, ומעשר שני אינו נאכל רק בירושלים ושביעית נאכלת בכל מקום, לפיכך אף על גב דשניהם בלאו מ"מ יש שחמירא להו שביעית ממעשר ויש להיפך, והחשוד על אחד משניהם חשוד על הטהרות דכיון שחשוד אדאורייתא כ"ש דחשוד אדרבנן, ולכן החשוד על טהרות רבנן אינו חשוד על מעשר ושביעית דאורייתא, אבל החשוד על טהרות דאורייתא חשוד גם על מעשר ושביעית [רמב"ם בפירוש המשניות].

נמצא דכל שהוא בענין אחד, החשוד על איסור אחד

חשוד ג"כ לשאר איסור בענין זה השוה לו באיסור, וכ"ש בפחות ממנו, אבל באיסור חמור ממה שהוא חשוד אינו חשוד. וכן אפילו באיסור חשוה לו, אם יש בו איזה חומרא מהאיסור החשוד אינו חשוד עליו, אף על גב שגם בהאיסור החשוד יש איזה חומר נגד האיסור האחר, מ"מ אולי חומר זה חמירא ליה יותר. ואמרו בגמרא דבמקומות דשביעית חמירא להו החשוד על השביעית חשוד על המעשר.

וז"ל הטור, החשוד לדבר החמור חשוד גם לדבר הקל ממנו אפילו אין החמור חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני בני אדם. עכ"ל. ולמד זה מהא דאמרין דבמקומות דשביעית חמירא להו החשוד על השביעית חשוד על המעשר, אבל מ"מ מבואר מדבריו דרק לדבר הקל ממנו חשוד אבל אם שוה בעונש ובעיני בני אדם להדבר החשוד אינו חשוד עליו, וקשה דהרי בגמרא מוכח דאי לאו שהיה חומר בשביעית מבמעשר ובמעשר מבשביעית היה הדין שהחשוד על זה חשוד על זה, וכתב ערוך השלחן דצ"ל דהטור ס"ל דא"א כלל שיהא שני מיני איסורים שוים בכל פרטי דינים זל"ז, כגון חלב ודם ששניהם בכרת ויש חומר בחלב מבדם דדם נפשו של אדם קצה בו וכן דם שבישלו אינו עובר עליו משא"כ בחלב, ויש חומר בדם מבחלב דחלב כשהסריח ואכלו פטור, ובדם לא שייך זה שהרי בלא"ה נפשו של אדם קצה בו, ואין לך שני איסורים בעולם שיהיו שוים בכל הפרטים, ולפ"ז פירוש המשנה הוא, החשוד על המעשר אינו חשוד על השביעית וכן להיפך משום דבאיסור שוה אינו חשוד, ורק בגמרא מפרש הטעם למה כן הוא מפני שיש חומר בזה שאין בזה כלומר שאין לך שני איסורים שוים בעולם בכל פרטי דינים.

וז"ל הש"ע [סעיף ה'], החשוד על איסור חמור חשוד על הקל ממנו בעונש אלא אם כן חמור בעיני בני אדם שנוהרים בו יותר מבחמור. עכ"ל. מבואר להדיא דאף איסור קל בעונש, אם חמור בעיני בני אדם יותר דאינו חשוד עליו, והקשו דמנא ליה הא, דהא בסוגיין אינו מבואר רק בעונשים שוים, כמו מעשר ושביעית דשניהם בלאו, אבל על הקל בעונש ודאי דחשוד אף דבעיני בני אדם יותר חמור מהחמור, וצריך לומר דהוא מסברא, דכל ענין החשוד הוא שהדבר קל בעיניו מסיבה זו או אחרת, ואין הוא שייך לאמת ולא כלום, דהרי מצאנו במסכת יומא שטהרת כלים היתה חמורה בעיניהם יותר משפיכות דמים, והרי אין לך דעה עקומה יותר מזו, וכן מצאנו [והבאנו אותו במקומו] שטהרת הטבילה היתה חמורה להם יותר מאיסור אשת איש ונידה.

והרמב"ן כתב בתשובה [הובא בב"י סוף סימן זה] וז"ל, מה שאמרת החשוד על דבר קל אם הוא חשוד על דבר חמור, אפילו על דבר קל ממנו אינו חשוד, דעבריינן לערלות אינו עבריינן אצל שחיטה, ולא אמרו עבריינן לדבר אחד הוי

עברייין לכל התורה כולה אלא בעבודת כוכבים ובחילול שבת בפרהסיא. עכ"ל. והב"י הקשה עליו מסוגיין דאמרו דהחשוד על המעשר ועל השביעית חשוד על הטהרות, ותיריך דדווקא בענין אחד הוי חשוד מחמור לקל כמו בעניני אכילה, ולא בשני ענינים כמו מערלות לשחיטה, ע"ש. אמנם גם הרמב"ם כתב [פ"ה משמיטה ה"ו] וז"ל, החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות והחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית וכו' החשוד על הטהרות אינו חשוד לא על המעשר ולא על השביעית וכו' והחשוד לדברי סופרים אינו חשוד לדברי תורה. עכ"ל. ותמהו עליו למה לא כתב גם מה ששנינו במשנה להיפך דהחשוד על המעשרות ועל השביעית חשוד לטהרות, דהחשוד על דברי תורה חשוד לדברי סופרים, ועוד למה השמיט מה שאמרו דבאתרא דחמירי להו שביעית החשוד על השביעית חשוד על המעשר.

וערוך השלחן כתב לבאר דברי הרמב"ם והרמב"ן באופן אחר, דהרי קי"ל דעברייין לדבר אחד לא הוי עברייין לכל התורה כולה, והרי לא מפלגינן בין קילתא לחמירתא, ולדיעות הפוסקים דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל א"כ הו"ל לתלמוד לפרש דעברייין לדבר אחד לא הוי עברייין לכל התורה כולה לדחמיר מדבר זה ולא לדקיל מדבר זה, כמו עברייין לאיסור כרת הוה עברייין לאיסורי לאוין ועשה, ויותר מזה קשה בהא דקי"ל דעברייין לעבוד כוכבים ולחילול שבת הוה עברייין לכל התורה כולה מטעם שכל המודה בכוכבים כופר בכל התורה כולה ושבת הוי ג"כ כזה דמחלל שבת כופר במעשיו של הקדוש ברוך הוא וכו', למה לן כולי האי, כיון דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל פשיטא ששבת וכוכבים הויין מהיותר חמורות וממילא דחשוד לכל התורה כולה. אלא ודאי דחשוד לדבר חמור אינו חשוד גם לדבר קל, מפני שיכול להיות שבזה התגבר יצרו ובזה לא התגבר, ולכן מצד עצם חומר העבירה של כוכבים ושבת לא הוה חשוד לכל דבר, ולזה הוצרכו חז"ל לומר משום דבאלו השנים הוה ככופר בכל התורה כולה.

ומה ששנינו החשוד על המעשר ועל השביעית חשוד על הטהרות אינו מטעם דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל כדמשמע לכאורה מריהטא דלישנא דהגמרא, ושהוא כלל בכל התורה כולה, דאינו כן, אלא דינים אלו אינם אלא במעשר ושביעית וטהרות, מפני שבדברים אלו תקנו רז"ל דינים מיוחדים לענין נאמנות וחבירות, ועשו את כל עם הארץ חשודים לעניינים אלו, דכל מי שאינו חבר אינו נאמן על המעשר ופירותיו דמאי, וגם אינו נאמן על הטהרות, דבגדי עם הארץ מדרס לפרושים, וכן אין להם נאמנות על השביעית כדתניא בסוכה דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות, ופירש רש"י דעם הארץ חשודין על השביעית, ע"ש, וכל מי שרוצה שיאמינו לו צריך לקבל עליו דברי

חברות כמפורסם בסוגיין לקמן, ובזה שנינו החשוד על זה אינו חשוד על זה והחשוד על שניהם חשוד על הטהרות כלומר ודינו ככל עמי הארץ. וזה ששנינו בסוגיין אינו אלא על פרטי דינים אלו, וזהו כמו שהיו שונים מי שהוא עם הארץ למעשר אינו עם הארץ לשביעית וכן להיפך אבל לטהרות הוה עם הארץ ואין זה ענין לכל התורה כולה.

ובנותן טעם להביא ראייה נוספת שהביא ערוך השלחן לסברתו, דהא קי"ל דדין הנ"ל הוא דווקא במחלל שבת בפרהסיא, אבל בצינעא לא הוה עברייין לכל התורה כולה, ואם הענין הוא חומר העבירה, הא שבת הוה חמורה שבחמורות וחשוד לחמור הוה חשוד לקל. ולדעת הטור והש"ע וכל הפוסקים צריך ליישב דודאי החשוד לחמור חשוד לקל, אמנם אם ראינו שבהקל נזהר הרבה ממילא דהסברא נותנת שאינו חשוד להקל, ובעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא אפילו אם אנו רואים שבשאר דברים הוא נזהר אינו נאמן ויצא מכלל ישראל. ודעת הש"ך [סקי"ג] דעברייין לעבודה זרה ולחילול שבת דחשוד הוא לכל התורה כולה הוא באמת מטעם מפני שהם העבירות היותר חמורות, והחשוד לחמור חשוד לקל, וצ"ע דא"כ למה בצינעא כשמחלל שבת אינו עברייין לכל התורה כולה. ובדרישה כתב דמה שאמרו החשוד לחמור חשוד לקל הוא בדבר שיש לו הנאה, אבל דבר שאין בו הנאה לגוף אף לקל אינו חשוד, ובכוכבים וחילול שבת הוי עברייין אפילו לעבירות שאין בהן הנאה. והב"י חילק בין ענין אחד לשני ענינים כמו שהבאנו לעיל, עיי"ש, ותן לחכם ויחכם עוד.

דף ל' ע"ב

הגר שקיבל עליו דברי תורה, אפילו נחשד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה והרי הוא כישראל מומר, נפקא מינה, דאי קדיש קידושיו קידושין.

מבואר דגר שאני מבר ישראל, והביאור דהואיל וגר אין בו הרגל מצוות, ממילא לא שייך אצלו לומר שחשוד לדבר אחד לא חשוד לדברים אחרים, כי אצלם אין חילוק בין דבר זה לאחר, ומכל מקום לא אמרינן שפקעה גירותו, והוא רק לחומרא לענין נאמנותו, וז"ל הרמב"ם [הלכות איסורי ביאה פרק י"ג הלכה י"ז] גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר, אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגוי וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו, ואפילו חזר ועבד כו"ם הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין, ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל, ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואף על פי שנגלה סודן.

וכן בן לוי שבא לקבל דברי לוי, וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו וכו', ת"ר הבא

לקבל דברי חבירות אם ראינוהו שנוהג בצניעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו וכו', ת"ר מקבלין לכנפים ואחר כך מקבלין לטהרות, ואם אמר איני מקבל אלא לכנפים מקבלין אותו וכו'.

וברמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה א'], זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש שנאמר בעת ההיא הבדיל יי את שבט הלוי, ומצות עשה להיות הלוי פנויין ומוכנין לעבודת המקדש בין רצו בין שלא רצו שנאמר ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד, ובן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל את כולו.

וברמב"ם [הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י' הלכה ב'] הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד מהן אין מקבלין אותו, ראינוהו שנוהג בצניעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו עסקי טומאה וטהרה, ואם לא ראינוהו שנוהג בצניעה בביתו מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו, ומקבלין אותו תחילה לטהרת הידים ואחר כך מקבלין אותו לטהרות, ואם אמר איני מקבל אלא לטהרת הידים מקבלין אותו, קיבל לטהרות ולא לידיים אף לטהרות אין מקבלין אותו, כשמקבלין אותו חוששין לו כל שלשים יום עד שילמד ויהיה רגיל בטהרות, ואחר שלשים יום משיקבל דברי חבירות הרי בגדיו טהורין וכל אוכליו ומשקיו טהורין ונאמן על כל הטהרות כשאר כל החברים ואף על פי שאינו ת"ח. ע"כ.

תנו רבנן הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חברים, ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה חברים וכו', ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים, זקן ויושב בישיבה אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים שכבר קיבל עליו משעה שישב וכו', תנו רבנן חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו וכו'.

וברמב"ם [הלכות מעשר פרק י'] [הלכה א'] המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי צריך להיות מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח אצל עם הארץ, וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברבים, וכשיבואו עדים נאמנין שקיבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן על פירותיו לומר מעושרין הן. [הלכה ב'] כל תלמיד חכם לעולם נאמן ואינו צריך בדיקה אחריו ובניו ובני ביתו ועבדיו ואשתו הרי הם כמוהו, ת"ח שמת והניח פירות אפילו כנסם באותו היום הרי הן בחזקת מתוקנין.

ולענין טהרות, רמב"ם [הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י' הלכה ה']. המקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חברים, ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה מפני שהוא מלמדן ומרגילן בדרך טהרה, ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו הרי הן כחבר, וחבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חברים עד שיחשדו.

אלא מיום שחבר בית המקדש נהגו כהנים סילסול בעצמן שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם.

וברמב"ם [הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י' הלכה ג'], תלמידי חכמים הרי הן בחזקת טהרה, נאמנין ואינן צריכין לקבל דברי חבירות אבל משחבר בית המקדש נהגו כהנים סילסול בעצמן שלא יהו מוסרין טהרות אפילו לתלמידי חכמים עד שיקבל עליו דברי חבירות.

תנו רבנן אשת עם הארץ שנשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר כולן צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה וכו'.

וברמב"ם [הלכות מעשר פרק י' הלכה ג'], בת עם הארץ או אשתו שניסת לחבר ועבדו שנמכר לחבר צריכין לקבל עליהם בתחלה, ובת חבר או אשתו שניסת לעם הארץ ועבדו שנמכר לעם הארץ הרי הן בחזקתן עד שיחשדו, בנו או עבדו של חבר שהיו למודין אצל עם הארץ צריכין לקבל, בנו או עבדו של עם הארץ שהיו למודים אצל חבר כל זמן שהן אצלו הרי הן כחבר, יצאו הרי הן כעם הארץ.

ולענין טהרות, רמב"ם [הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י' הלכה ו']. אשת עם הארץ או בתו שנשאת לחבר וכן עבדו שנמכר לחבר הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חבירות כבתחילה, אבל אשת חבר או בתו שנשאת לעם הארץ וכן עבדו שנמכר לעם הארץ אין צריכין לקבל דברי חבירות כבתחילה.

דף ל"א ע"א

ת"ר בראשונה היו אומרים, חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחבירתו, פירש אין מקבלין אותו, חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם.

וברמב"ם [הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י' הלכה ח'], חבר שנעשה גבאי למלך או מוכסן וכיוצא בהן דוחין אותו מחברותו, פירש ממעשיו הרעים הרי הוא ככל אדם וצריך לקבל דברי חבירות כבתחילה.

שלחו לי זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה.

כתב הבן יהוידע בביאורו, נראה הכונה כיון דהוא אזל בתר חשיבות של שררה של גביית המס אז חכמתו מסתלקת, וזיל לקדמותיה בזמן שעדיין לא למד תורה וחכמה, ולמה נלך אצלו ללמוד ממנו, מאחר דאין בידו כלום כי אבד ודאי השגת החכמה שהיה לו. ובדרך רמז י"ל זיל לקדמותיה, כי קודם אותיות הונא יש אותיות הדם, כי קודם א' לא יש אות, ואותיות הדם רמז למעות שלוקח מישראל בשביל המס דחשיב כאלו נוטל נפשם, וכמ"ש על פסוק כי הדם הוא הנפש, וכן אמרו עתה זיל לקדמותיה, הוא הדם של המס שלוקח מישראל הרמז קודם שמו.

כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו וכו', הכא נמי ביחיד מומחה.

והיא משנה בנגעים, והטעם משום חשדא, ואין דין זה בכל הוראת איסור והיתר שאדם אסור לבורות הוראה לעצמו, רק בבכור, כדפירש רש"י שאין כהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו, דכהנים חשידי על הבכור, ודווקא יחיד מומחה, אבל כשמתירין ע"י תלתא לא חשידי, ואפילו כולם שותפים בו. ופשוט הוא דקרוב מותר לישיב בתוך שלשת המתירים, ואפשר שאפילו בעל הבכור יכול להצטרף, וכן יכולים השלשה להיות קרובים זה לזה, דאין זה לא דין לא הוראה [ערוך השלחן].

פרק רביעי

כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש.

וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, וכאשר נתיר מכירת פסולי המוקדשין באטליסים כבשר החולין יוסיפו בדמיהם כשיקנו אותן מן ההקדש, והרי אותו הדבר שיוסיף בדמיהן תועלת להקדש כי דמיהן קדש, אבל הבכור הנאכל במומו אינו נמכר אלא בבית לא באטליס.

ובכור בהמה טהורה שהוא בעל מום בין שגולד במומו בין שנתהוה אח"כ הרי הוא לכהן, ורק מדרבנן החמירו שלא ימכרנו במקולין ואינו נשקל בליטרא והיינו במשקולת הקבועים, אבל מותר לשקול חלק כנגד חלק וכן מותר לשקול כנגד כלי אפילו כנגד הקופיץ שקוצבים בו הבשר דאין בזה בזיון כמו במשקל, וזהו רק בשרו אבל חלבו ודמו וגידיו וקרניו נמכרים במקולין ונשקלים בליטרא.

ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור.

כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, ושוקלין מנה כנגד מנה, חלק בחלק, כגון שחולקים אותו ששה או שבעה הרי אלו נותנין חלק בכף זו וחלק בכף השניה, ודבר זה מותר בבכור בלבד, אבל לא במעשר מפני שנראה כעין מכר וכאלו הוא מחליף חלק בחלק השני, ואתה כבר ידעת שאסור למכור את המעשר כלל ואפילו נפל בו מום ונשחט במומו, לא באטליס ולא בבית. לפי שאמר בו ה' לא יגאל ולא אמר בו לא תפדה כדרך שאמר בבכור, ולשון ספרא בבכור הוא אומר לא תפדה נמכר הוא, ובמעשר הוא אומר לא יגאל אינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תמים ולא בעל מום.

דף ל"א ע"ב

במעשר בהמה של יתומים עסקינן, ומשום השבת אבידה נגעו בה וכו' אלא אמר רבא, הכי קאמר מעשר

בהמה של יתומים מוכרין אותו כדרכו, ומעשר בהמה דגדול ששחטו מבליעו בעורו בחלבו בגידו ובקרניו. [ל"ב ע"א] איבעיא להו מהו להבליעו בעצמות רבי חייא ורבי שמעון ברבי, חד אמר מבליעו, וחד אמר אין מבליעו וכו' מר כי אתריה, ומר כי אתריה.

ברמב"ם [הלכות בכורות פרק ו' הלכה ה'], מעשר בהמה אסור למכורו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל, מפני השמועה למדו שזה שנאמר לא יגאל אף איסור מכירה במשמע שאין נגאל ואינו נמכר כלל, ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח, ולפיכך אינו לוקח כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמוכר יפת תואר כמו שיתבאר במקומו.

[הלכה ו'] מדברי סופרים שאסור למכורו בעל מום ואפילו שחוט גזירה שמא ימכרנו חי, לפיכך אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר כדרך ששוקלין בבכור, מפני שהוא נראה כמוכר.

[הלכה ז'] ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכורו כדרכו, מפני השבת אבידה ליתומים לא גזרו עליו.

[הלכה ח'] מעשר בהמה שנשחט במומו מותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכור אלא בשרו בלבד, ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין ומכר הכל בהבלעה מותר, ואם היו דמי העצמות יקרים והבליע דמי הבשר בדמי העצמות מותר.

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר.

כתב הבן יהודע, נראה הטעם כי אותו הבל של דברי תורה שאומר החכם משמו בבית המדרש הולך ונעשה רוח חיים לשכון על עצמותיו בקבר ונעשה בו חיות לפי שעה, ומאחר דהשפתים הם הראשונים בפה והם מבחוץ אז חונה זה הבל הנעשה רוח חיים על השפתים ונותן בהם חיות להיות דובבות. וגם עוד זוכה השפתים לזה, כי שפ"ה גימטריא שכינ"ה, וזה הלימוד היה לשמה, לשם ה"א, שהיא סוד שכינה.

דף ל"ב ע"ב

בש"א לא ימנה ישראל עם הכהן לבכור, וב"ה מתירין, ואפילו עובד כוכבים.

יכול הכהן לעשות בו מה שירצה אוכלו בכל מקום או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לגוי, מפני שהוא חולין, דכתיב וכי יהיה בו מום וגו' הטמא והטהור יחדיו יאכלנו כצבי וכאיל, והרי הוא נכסי כהן כצבי וכאיל, ורק מדרבנן החמירו שלא ימכרנו במקולין.

דף ל"ג ע"א

ת"ר אין מרגילין ביום טוב, כיוצא בו אין מרגילין בבכור, ולא בפסולי המוקדשין.

[יורה דעה סימן ש"ז] כתבו הטור והש"ע אין מרגילין בבכור דהיינו להפשיט עורו שלם דרך מרגלותיו. עכ"ל. ואפילו בבעל מום אסור, ומבואר בעמוד ב' הטעם משום דדרך בזיון הוא, דהוה כעובד עבודה בקדשים, שנראה כמוכר העור לצורך מפוח של נפחים, וגם גזירה שמא יגדל מהם עדרים עדרים דאיתי לשהוייה מלשחוט עד שימצא בני אדם המבקשים עורות. אמנם הרמב"ם מתיר, דס"ל דזהו רק בפסולי המוקדשים ולא בבכור.

דף ל"ג ע"ב

בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו דם, דברי רבי יהודה; וחכ"א יקין, ובלבד שלא יעשה בו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחט עליו, ר"ש אומר יקין, אף על פי שהוא עושה בו מום.

[יורה דעה סימן ש"ג] בכור שאחזו דם ואין לו רפואה אלא ע"י הקזה ואם לא יקיזוהו במקום שעושין בו מום קבוע ימות, חשיב עתה כבעל מום, שאין לך מום גדול מזה שאין יכול לחיות, ומ"מ אין זה כמום קבוע לשחוט עליו אלא כמום עובר, מפני שעכ"פ יש לו רפואה, ואף שהרפואה הוא ע"י מום מ"מ מחלה זו תעבור, וא"כ לעת עתה אינו כמום קבוע. ומה לעשות בו, התירו חז"ל להקיז ולעשות בו מום קבוע, ונחלקו האם שוחטין על מום זה, ר"ש סבר דשוחטין עליו, ורבנן סברי דאין שוחטין עליו עד שיתהוה בו מום אחר, והרמב"ם פוסק כר"ש והרא"ש פוסק כרבנן, ובשולחן ערוך [סעיף ו'] פסק כהרמב"ם ובלבד שלא תהיה כוונתו לעשות בו מום.

ואם הוא בענין שלא ימות אם לא יקיזו לו, או שיש לו רפואה ע"י הקזה במקום שלא יעשה בו מום, רבנן סברי שלא יקיזוהו אפילו סמוך להמקום שיוכל לבא לידי מום כגון סמוך לאזנים או סמוך לניב שפתים או סמוך לחוטם, משום דחיישינן שמא יעשה בו מום בלא מתכוין ודבר שאין מתכוין אסור, אלא יקיזו רחוק ממקומות אלו שבדאי לא יעשה בו מום. ור"ש מתיר, דדבר שאין מתכוין מותר ובהו גם הרא"ש מודה דהלכה פסוקה היא דבר שאין מתכוין מותר.

דף ל"ד ע"א

מנין שלא יביא דבילה ובצק ויניחנה על האוון, כדי שיבא כלב ויאכלנה ת"ל כל מום וכו'.

[יורה דעה סימן ש"ג] אסור מן התורה להטיל מום בבכור שנאמר כל מום לא יִהְיֶה בו, והוה כמו דכתיב יִהְיֶה

שפירושו לא יעשה בו מום, ולמה כתיב לשון זה ולא כתיב לא יעשה בו, אמרו חז"ל אין לי אלא שלא יתן בו מום מנין שלא יביא דבילה ובצק ויניחנה על האוון כדי שיבא הכלב ויאכלנה, כלומר עם האוון, ת"ל כל מום, וריבויא דכל מרבה אפילו גרמא, שלא יגרום ע"י שום דבר שיתהוה בו מום, ולזה כתיב לשון לא יִהְיֶה בו ולא כתיב לא תעשה בו מום.

המטיל מום בבכור ה"ז לוקה, וז"ל הרמב"ם [פ"א מאיסורי מזבח ה"ז]. המטיל מום בקדשים וכו' לוקה שהרי נאמר בקרבן כל מום לא יִהְיֶה בו מפי השמועה למדו שזו אזהרה שלא יטיל בו מום ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים, שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו, אבל בזמן הזה אף על פי שעבר בלא תעשה אינו לוקה. עכ"ל. ולדבריו יש איסור תורה גם בזמן הזה, אמנם לשון הגמרא בעבודה זרה [י"ג ע"ב] ה"מ בזמן שבית המקדש וכו' אבל השתא לית לן בה, ופירש רש"י [ד"ה לאפוקי] דלא מיתסר מדאורייתא אלא מדרבנן, וכן כתבו התוספות במנחות [נ"ז ע"א ד"ה רבי שמעון] ובסוגיין [ל"ג ע"ב ד"ה בעל מום]. וכ"כ הרא"ש [פ"ה סוף סימן ד'], וכתב ערוך השלחן דנראה דבזמן המקדש גם על גרמא לוקה, כיון דמקרא נפקא, וכן באמירה לגוי דלא גרע מגרמא.

וכיון דגרמא אסור, ממילא דאמירה לגוי לעשות לו מום אסור, וחמירא מכל אמירה לגוי שבכל איסורי תורה דקיי"ל אמירה לגוי שבות ובכאן הוי כמעשה עצמו, כיון דנתנה התורה דין מעשה לגרמא הוה אמירה כגרמא, ולכן אפילו בזמן הזה דהאיסור הוא מדרבנן לרוב הפוסקים אסור אמירה לגוי כמעשה עצמו, ואפילו בספק בכור אסורה הטלת מום לא ע"י עצמו ולא בגרמתו ולא באמירתו, שהרי לדעת הרמב"ם גם בזמן הזה הוי איסור תורה, ואפילו אם מדרבנן ג"כ אסור אפילו ע"י גוי כמ"ש הרא"ש [ב"מ פ"ז סימן ו'] דמשום חומרא דקדשים אסור אף בדרבנן ואף באמירה, ע"ש, ודייק לה מהסוגיא לקמן [ל"ה ע"א]. מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל, וראהו קסדור אחד ואמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא, ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום, נטל פיגום וצרם אזנו, ובא מעשה לפני חכמים והתירו. ואחר שהתירו, הלך וצורם באזני בכורות אחרים ואסרו. הרי שאסרו הבכורות שנעשו בכוונה ע"י גוי, וכולן היו בזמן הזה, אלא וודאי דמשום בזיון קדשים אסור.

הצורם אוון בבכור הרי זה לא ישחוט עולמית, דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים נולד בו מום אחר ישחוט עליו.

אם עבר ועשה מום, הן ע"י עצמו הן ע"י גרמתו ואמירתו, ואפילו גוי שעשה המום, אם היתה כוונתו להתירו קנסוהו חכמים שלא ישחוט על אותו מום עד שיפול בו מום אחר בעצמו, ואמרו בגמרא דאם מת לא קנסו בנו אחריו ויכול הן לשחוט על אותו מום אחר התרת שלשה בכה"ג,

שכוונתם היתה להתיר, ואין נאמנים לומר שכוונתם היתה לשחוק בעלמא, וצ"ע.

אמנם יש לפעמים שאפילו גדול שעשה מום ממש בידיו ומותר, דו"ל המשנה לקמן, היה בכור רדפו, בעטו ועשה בו מום ה"ז שוחטין עליו. דכיון שניכר להדיא שעשה כן כדי להציל עצמו אין זה בכונת התרה, ואמרו בגמרא דאפילו בעט בו אח"כ לאחר שניצל ממנו ג"כ מותר, מטעם דאמרינן שזוכר צערו ובעט בו. אמנם מסתבר דזהו דווקא מיד לאחר הרדיפה, אבל לאחר זמן מסתברא דאסור, ותן לחכם ויחכם עוד להבין בכל אופן מתי מותר ומתי אסור.

כל המומין הראויין לבא בידי אדם, רועי ישראל נאמנין, רועים כהנים אינן נאמנין, רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו, ואין נאמן על של עצמו, ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו.

[יורה דעה סימן ש"ד] הכהנים חשודין להטיל מום בבכור מפני שיש להם טיפול מרובה וטורח גדול עד שיומם, ולכן אפילו אם הכהן הוא חכם ויושב בשיבה, כשלא ידענו סיבת המום אינו נאמן לומר שנעשה מעצמו בלא כוונה, ואפילו ידענו סיבת המום, אם יש דבר שנראה כמערים, כגון שנתן לבכור שעורים בסל בענין שכשיבא לאוכלם יפגם שפתו וכיוצא בזה, אין לשוחטו על אותו המום, ולפיכך כל מום שראוי לבא בידי אדם אין שוחטין אותו עליו עד שיעידו עדים, ולא דווקא עדים כשירים כבכל עדות, אלא כמו שיתבאר, וכשיעידו שמעצמו נפל אז שוחטין עליו.

דעת רבן שמעון בן גמליאל דהכהן יכול להעיד על כהן אחר בבכור שבידו שמעצמו נפל מום זה, ולא חיישינן לגומלין, שמעיד לו שקר כדי שגם הוא יעיד לו בפעם אחרת, ואף על גב דהוא חשוד נאמן בשל אחרים, ואמרו בגמרא דא"צ כאן עדות גמורה, אלא אחד נאמן, ואפילו עד מפי עד, ואפילו נשים נאמנות ואפילו בנו או בתו מעידות לו, חוץ מאשתו מפני שהיא כגופו. וכתב ערוך השלחן דנראה דכל פסולי עדות הכשרין לעדות אשה שמת בעלה כשרין לעדות בכור, והפסולין לעדות אשה פסולין גם בבכור.

וכתב הרמב"ם [פ"ב הט"ז], כל המומין הראויין לבא בידי אדם נאמן הרועה עליהן לומר מאליהן נפלו ולא נעשו בכוונה וישחט עליהן. בד"א כשהיה הרועה ישראל והבכור ביד הכהן, אבל אם היה הרועה כהן והבכור עדיין ביד בעליו הישראלי ה"ז אינו נאמן, וחושדין אותו שמא הוא הטיל בו מום כדי שיתנהו לו. עכ"ל. ודעת הרמב"ן והרא"ש שהרועה כשר להעיד בעוד שהבכור הוא ברשות הישראלי, ולא חיישינן שמעיד כדי שיתנהו לו, דסתם רועה הוא עם הארץ וחושב שהבעלים יתנהו לכהן תלמיד חכם, והם שתי דעות בגמרא, ובש"ע הובאו שתי הדעות.

דלדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו. אמנם נחלקו בזה האחרונים, דדעת הש"ך דגם לדידיה כיון דהוה משום קנס אם שחטוהו על מום זה הבשר מותר לאחרים, וחלקו בזה הפרי מגדים והגרעק"א ועוד אחרונים וכתבו בפשיטות שאסור, ועוד שהרי ג' בני הכנסת לא יתירו לו וממילא שאין לו היתר.

דף ל"ה ע"א

מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וכו' פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה, וקשרו זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור וכו', זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור, שלא לדעתו מותר.

[יורה דעה סימן ש"ג] [סעיף ב'] אם גוי או תנוק מטיל בו מום בעצמו, אם לא כיון להתירו מותר, אפילו אם שאל למה אין שוחטין אותו והשיבו לו לפי תומם שאסור לשוחטו עד שיפול בו מום, אבל אם כיון להתירו, כגון לאחר שרואה שהתירוהו ע"י כך עושה כן לאחרים אסור. עכ"ל. ואף על גב דנראה להדיא דגם הראשון עשה בכוונה, שהרי מפני שאמרו לו שאינו נותר בלא מום עשה כן, מ"מ פירש רש"י [ד"ה והתירו] וז"ל, דאין לומר שלתירו נתכוין, שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחוט אא"כ נפל מאליו. עכ"ל. דהיינו שהרי הישראל אמרו לו דאינו נותר אא"כ היה בו מום, דהמשמעות שיפול המום מאליו, וממילא דלא כיון להתירו, וזה שצ"ל אזנו י"ל שעשה מפני הכעס ולא לכוונת היתר, ואפילו אם יש ספק בכוונתו כתב רבינו הרמ"א ספק אם כיון להתירו או לא אזלינן לקולא. עכ"ל. דבזמא"ז הוא ספיקא דרבנן. ומשיטת רש"י למדנו דאם הגוי עשה בכוונת היתר אפילו שלא לבקשת הישראל אסור לשחוט על מום זה.

אבל הרמב"ם בפירוש המשניות יש לו דרך אחרת בזה, וז"ל, דבר ברור הוא שזה הקסדור לא נתכוין אלא כדי שיעשה בו מום, אבל הואיל שעשה זה ממילא, שלא צוינו אותו, לפיכך מותר לשחוט עליו, וכשמתכוין לזה תמיד הוה כאלו אנו צוינו אותו וכו'. עכ"ל. הרי כתב להדיא דאפילו כיון להתיר, כיון שאנחנו לא בקשנו אותו מותר. וכעין זה כתב הרע"ב וז"ל, אף על פי שנתכוין להטיל בו מום כיון דשלא מדעת ישראל עשה, שלא נתכוין לעשות נחת רוח להישראל, וכשראה שהתירו וצ"ל באזני אחרים כדי לעשות נחת רוח לישראל נעשה כאילו א"ל ישראל שיעשהו ואסור. עכ"ל.

ועוד אמרו במשנה שם, פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה וקשרו זנבי טלאים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור והתירו חכמים ראו התינוקות שהתירו וקשרו זנבות בכורים אחרים ואסרו. וכתב ערוך השלחן דנראה מזה דאם גדולים עשו כן אפילו לשחוק בעלמא אסור אף בפעם הראשון, ואמרינן

דף ל"ה ע"ב

ספק בכור שנולד בי ישראל צריך שנים מן השוק להעיד עליו וכו' ר"נ אמר בעלים מעידין עליו וכו', כהנים הוא דחשידי אמומי, ישראל לא חשידי אמומי.

דווקא הכהן אין לו נאמנות, אבל הישראל שאמר נתתי בכור זה לכהן במומו נאמן, ולא עוד אלא אפילו הבכור היה קטן בעת שנתנו לו ועכשיו הוא גדול איני אומר דאולי הישראל אינו מכירו דכיון שאמר שמכירו נאמן ובוודאי מכירו. וכיון שהישראל נאמן, לכן בספק בכור שנאכל במומו לישראל וא"צ ליתנו לכהן נאמן לומר שהמום נפל מאלי, דישראל אינו חשוד אף בשלו, ואף על פי שאין ישראל חשוד על הטלת מום, מ"מ אמרו לקמן [ל"ז ע"ב] דאין רואין את הבכור לישראל כשהוא וודאי בכור עד שיהיה כהן עמו, דחיישינן שמא כשיאמר לו המומחה מום הוא ומותר לשחוט עליו ילך וישחטנו לעצמו ולא יתננו לכהן, שאע"פ שאינו חשוד לאכול קדשים בחוץ, דלכן נשאל למומחה, וגם אינו חשוד על הטלת מום, מ"מ בזה חשוד לגזול מתנות כהונה, דמפני שהוא ממון שאין לו תובעין נדמה לו כהיתר, לפיכך אם היה הישראל חכם וידוע שהוא מדקדק על עצמו לבלי ליכנס בחשש גזל רואין לו, וכן אמרו לשם שכשהיה המום גלוי לכל כגון שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם המומחה ה"ז בחזקת מדקדק על עצמו לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן.

בעלים עומדים עמו בחוץ, נכנס שלם ויצא חבול, מעידין עליו.

והטור כתב, כהן שיש לו בכור ועמד הוא וכל בני ביתו אצלו בחוץ ונכנס הבכור לבדו לבית שלם ויצא בעל מום מותר לשוחטו ולא חיישינן שמא אחד מבני הבית נטמן שם והטיל בו מום או שמא חפר גומא להכשילו שיפול בו. עכ"ל. והקשה עליו בבית יוסף מסוגיין דהוא רק למאן דאמר בני ביתו אינם נאמנים, דבכה"ג מותר כיון שלא היו בבית, אבל למאי דקיי"ל דנאמנים דין זה אך למותר, דאף בהיותם בבית נאמנים וכ"ש בכה"ג, ומטעם זה לא הביאו הרמב"ם והש"ע דין זה [ב"י]. וכתב ערוך השלחן דיש לומר דאף לדין יש רבותא, דפריך בסוגיין דכיון שכל בני ביתו עומדים בחוץ מאי קמ"ל, ומתרץ מהו דתימא ניהוש לחשדא קמ"ל, דלפי פירוש התוספות שיחשדו שמא נשאר אחד מבני הבית בבית, קמ"ל דלא חיישינן, ולפ"ז לדין ליכא רבותא כיון דנאמנים, אבל רש"י פירש וז"ל, הואיל ולא היה איש בבית ניהוש שמא הם גרמו מתחלה וכו'. עכ"ל. כלומר דזהו גופה הוה כהערמה שיצאו כולם לחוץ, ואין דרך בע"ב כן, וקמ"ל דלא חיישינן להערמה זו, ולפ"ז גם לדין יש רבותא, והרמב"ם פירש כהתוספות ולכן לא הביא דין זה, והטור מפרש כרש"י ולכן הוצרך להביא דין זה.

דף ל"ז ע"א

והלכתא עד מפי עד כשר לעדות בכור.

והרמב"ם והש"ע שכתבו עד שהעיד מפי עד אחר וכו' נאמן, אפילו אשה נאמנת לומר בפני נפל מום זה וכו', ויש שדקדקו מדשינה בלישניה וכתב על אשה בפני וכו' דהיא אינה נאמנת עד מפי עד אלא כשראתה בעצמה [הגרע"א בשם מהראנ"ח], ועיין בערוך השלחן שכתב דלהדיא משמע בגמרא להיפך, דאיבעיא להו אם עד מפי עד כשר בבכור, ופשיט מהא דתניא אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שאשה כשירה לה, ע"ש וזהו בבכור ובעגונה, ושם גם אשה כשירה עד מפי עד אפילו אשה מפי אשה, עיי"ש.

א"ר אילעא לא היו מוחזקין בו שהוא בכור, ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן.

אימתי אין הכהן נאמן כשידענו בו שזה בכור, אבל אם לא היו מוחזקים בו שהוא בכור ואמר הכהן בכור הוא ומום זה נפל בו מעצמו, נאמן, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, דמיגו דאי בעי אמר לאו בכור הוא, ואף על גב דאין זה מיגו גמור שהרי מביאו לחכם לראות אם הוא מותר ע"פ מום זה, וא"כ נאמר דכהן זה אינו חשוד לאכול קדשים בחוץ ולכן הביאו לראות אם הוא מום קבוע, אבל מ"מ על הטלת מום הוא חשוד והרי אין כאן מיגו, אך גם בזה יש מיגו והיינו שהיה יכול לעשות בו מום הניכר לכל שהוא מום ולא היה צריך להביאו לחכם, אלא וודאי שאינו חשוד כהן זה על הטלת מום.

נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא.

כתב הרמב"ם [פ"ב ה"ח], בכור שהיה ביד כהן ונפל בו מום, והעיד עליו עד אחד שזה המום מאלי נפל ואין אנו יודעין אם מום זה שוחטין עליו את הבכור, ובא הכהן שהוא בידו ואמר הראיתי מום זה למומחה והתירו לשחיטה ה"ז נאמן, ואין חוששין שמא לא הראהו ושמא בכור תם, הוא שלא נחשדו לשחוט קדשים בחוץ שהוא עון כרת. וכן נאמן הכהן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו ולא נפל ברשותי כדי לחוש לו שמא הוא הטילו, שהדבר עשוי להגלות והוא מתיירא שמא ישאלו בעליו ויאמרו תמים היה בעת שנתנוהו לי. עכ"ל. ומבואר בגמרא דמיירי שיודעים מי הם הבעלים דבזה מתיירא שמא ישאלו, דבאינו ידוע שם הבעלים לא שייך זה, ולכן הוצרך הרמב"ם לומר טעם אחר בדין הראשון משום דלא אמר הראיתי למומחה פלוני וקמ"ל דבזה לא צריך לומר פלוני משום דיש טעם אחר אבל כשאמר פלוני מותר מטעם מילתא דעבידי לגלוי.

דף ל"ז ע"ב

בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת וכו'.

אפילו כשנפל בבכור מום ברור, כגון שנקטעה ידו או רגלו וכיוצא בו לא הותר מיד ועדיין באיסורו עומד עד שיראנו לחכם מומחה ויתירנו, ודבר זה גדרו חז"ל כדי שלא יהיו המומין דבר המסור לכל ויבואו להקל במומין,

וכל כך החמירו עד ששנינו במשנה לעיל [כ"ה ע"א] מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו ה"ז יקבר וישלם מביתו ואף כשהיה בו מום קבוע, והאידנא דליכא מומחה אין מתירין אלא ע"י ג' שהם ב"ד בכל מקום, והש"ס קרי להו ג' בני הכנסת, כלומר לא שיהיו אנשים פשוטים לגמרי אלא חכמים קצת ואינם בקיאים כל כך, וכן המנהג שמביאין הבכור לבית הרב ומצרף לו עוד שנים ומתירין אותו במום קבוע.